

ნათია ჩიტაშვილი*
ანა მღვდელაძე**
ჯულია კახნიაშვილი***

მედიატორის მომსახურების საფასურისა და პროცესის ხარჯების სამართლიანი განაწილების პრინციპის რეგულირების საკითხისათვის

მედიაციის პროცესი ფართოდაა აღიარებული როგორც დავის გადაწყვეტის ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტიანი საშუალება ხარჯებისა და რესურსების დაზოგვის თვალსაზრისით. მედიაციის მომსახურების საფასურისა და ხარჯების სამართლიანი განაწილების საკითხი პროცესის მხარეთა შორის არათანაზომიერი რესურსების არსებობისას მედიაციის ეთიკის თვალსაზრისით პრობლემატური საკითხია და აჩენს არაერთ დილემას მედიატორის მიუკერძოებლობის, დამოუკიდებლობის, მხარეთა თანაბრობისა და შინაარსობრივ-პროცესუალური სამართლიანობის კუთხით.

სტატიაში განხილული იქნება მედიაციის მხარეთა შორის ძალთა დისბალანსის გამომწვევი სუბიექტური და ობიექტური ფაქტორები და აღნიშნულით გამოწვეული მედიაციის ფუნდამენტური პრინციპების შესაძლო ხელყოფის თანმდევი რისკე-

---

* სამართლის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი, თანამედროვე კერძო სამართლის ინსტიტუტის წევრი, საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის აღმასრულებელი საბჭოს წევრი, მედიატორი, კოლექტიური შრომითი დავის მედიატორი, მედიატორთა ტრენინგ-შემფასებელი, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრის აღმასრულებელი დირექტორი.

** სსიპ საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის მედიატორთა ერთიანი რეესტრის წევრობის სერტიფიცირებული კანდიდატი, სტაჟირი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრის სტაჟირი.

*** ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრისა და სსიპ საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის სტაჟირი.

ბი. *De lele ferenda*-ს სახით, ნაშრომში შემოთავაზებულია საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის რეგულირების ფარგლების გაფართოება სამართლიანი სამედიაციო პრაქტიკის გაძლიერებისა და მედიაციის ფართოდ გამოყენების ხელშეწყობისთვის.

საკვანძო სიტყვები: მედიაცია, მედიატორი, ხარჯები, დისბალანსი, სუბიექტივიზმი, სუსტი მხარე, განაწილება, კონფლიქტი.

1. შესავალი

საზოგადოების განვითარებისა და დავის გადაწყვეტის შიდა-სახელმწიფოებრივი სისტემის დივერსიფიცირების კვალდაკვალ სულ უფრო აქტუალური და გამოყენებადი ხდება დავის გადაწყვეტა მედიაციის გზით, რომელსაც პროცესში ფუნდამენტური ღირებულების სახით ვრცელი მასშტაბით შემოჰყავს მხარის ავტონომიურობის პრინციპი. მართლმსაჯულებისადმი ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფი ფუნქციის გარდა, მედიაციის წარმატებას განაპირობებს განვითარებულ მართლწესრიგთა გარდუვალი რეალობა, რომ ფორმალიზებული სასამართლო სისტემა წელი და ძვირადღირებულია.¹

მედიაცია მხარეთა შორის წარმოშობილი დავის მოგვარების სრულიად ახალ შესაძლებლობას ქმნის. ვინაიდან ამ პროცესში თითოეული მხარე თანაბრად მონაწილეობს, დიალოგის წარმოებისა და საბოლოო შეთანხმების პირობების შედგენისას გათვალისწინებულია მოლაპარაკების ყველა მხარის ინტერესი. შესაბამისად, დავის საბოლოო ბედი მხარეთათვის განჭვრეტადია, განსხვავებით სასამართლო და საარბიტრაჟო განხილვებისგან, რომელთა გადაწყვეტილების შინაარსი აუცილებლად სამართლებრივ ჩარჩოებში ექცევა და მხარეები შებოჭილნი არიან თავად აიღონ პროცესის

---

¹ ოსტერმილერი ს.მ., სვენსონი დ.რ., დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში, თბ., 2014, 125.

მართვის სადავეები.² მხარეთა ავტონომია გარდუვალად მოითხოვს მხარისათვის შინაარსობრივ-პროცესუალური კონტროლის მინიჭებას,³ რომელიც ასევე განსაზღვრავს სამედიაციო ხარჯების მხარეთა ნების ავტონომიით, ნებაყოფლობით განაწილების აუცილებლობას გონივრული საკანონმდებლო და ეთიკური რეგულატორული შეზღუდვის ფარგლებში.

წინააღმდეგობრივი სოციალური კავშირებისა და გართულებული სამოქალაქო ბრუნვის პირობებში, თანამედროვე საზოგადოება განსაკუთრებით მიდრეკილია დავებისადმი, რაც იწვევს სასამართლოს გადატვირთულობას, განაპირობებს გახანგრძლივებულ და დროში გაჭიანურებულ მართლმსაჯულების სისტემასა და მოდავე მხარეების მზარდ ფინანსურ დანახარჯებს.⁴ სწორედ ეს ფაქტორი განაპირობებს იმას, რომ საზოგადოებას არ აქვს გამარტივებული შესაძლებლობა საკუთარი უფლების დაცვის მექანიზმზე ხელი დროულად მიუწვდებოდეს. ილია ჭავჭავაძე თავის არაერთ ნაწარმოებში წერდა მორიგების დადებით მხარეზე და იმ გამონკვევებზე, რაც მართლმსაჯულების მომხმარებელთათვის დღესაც ხშირ შემთხვევაში დაუძლეველი გამოწვევაა - სასამართლოში გახანგრძლივებული საქმისწარმოება და მაღალი საპროცესო ხარჯები, რომლის ალტერნატივად დღეს უკვე სამართლებრივი რეგულაციების საფუძველზე იწერება XXI საუკუნის მართლმსაჯულება - მედიაციის სახით.⁵ ილიას დამოკიდებულება სწრაფი მართლმსა-

² *ორჯონიკიძე ე.*, მედიაციის გზამკვლევი (პუბლიკაცია), თბ., 2021, 10.

³ დაწვრილებით იხ. *ჩიტაშვილი ნ.*, მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, *ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“*, იურიდიული დახმარების სამსახური, 2022 №3, 26-33, შემდგომი მითითებებით.

⁴ *Esplugues C., Marquis L.*, *New Developments in Civil and Commercial Mediation*, Springer, Vol. 6, 2015, 2, მითითებულია: *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია: საადვოკატო საქმიანობის განხორციელების ახალი არეალი, *ჟურნ. „ჩემი ადვოკატი“*, №4, 2020, 10.

⁵ *ჭავჭავაძე ი.*, მომრიგებელი მოსამართლეობა ჩვენში, წერილი მეექვსე, პუბლიცისტური წერილები, ტ. IV, თბ., 1987, 358, 360, მითითებულია: *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია (ღაღის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება), თბ., 2020, 274.

ჯულებისადმი ხელმისაწვდომობის შესახებ კარად ჩანს 1886 წლის 19 აპრილს გაზეთ „ივერიაში“ გამოქვეყნებულ სტატიაში „მომრიგებელი სასამართლოების შესახებ“: „რაც უფრო ცხოვრება წინ მიდის, ურთიერთობა კაცთა შორის მით უფრო რთული ხდება, ალებ-მიცემობა ცხოველდება და მომრიგებელის სასამართლოს მნიშვნელობაც ჰმატულობს.. სასამართლოს საქმეები ემატება და მცირე რიცხვი სასამართლოებისა ველარ აკმაყოფილებს ადგილის მართლმსაჯულების საჭიროებას. ხოლო თუ მართლმსაჯულება ისე ხელმოკლეა, რომ ვერა სწვდება ადგილის საჭიროებას, თუ ამ ხელმოკლეობის გამო ყველას არ შეუძლიან ადვილად და სწრაფად მიჰმართოს მართლმსაჯულებას სიმართლის აღსადგენად, ცხოვრება სანატრელის გზით ველარ იწარმოებს, ყოველდღიური მიმდინარეობა მისი შეფერხდება და ეს შეფერხება უწინარეს ყოვლისა დაეტყობა ხალხის ეკონომიკურ ყოფა-ცხოვრებას და ზნეობრივს მდგომარეობას. ხალხს სწრაფი და მარტივი, უფორმალურო სამართალი სჭირია... დარღვეულ უფლებასა მსწრაფლ აღდგინება უნდა“.⁶

ბევრ ქვეყანაში, საქართველოს ჩათვლით, მცირე შემოსავლის მქონე პირებს ხელი არ მიუწვდებათ დავის გადაწყვეტის ძვირადღირებულ მექანიზმზე, რადგან მათ არ შეუძლიათ წარმომადგენლობის თუ მრავალეტაპიანი სამართალწარმოების საფასურის უზრუნველყოფა, რაც აუცილებელია ფორმალურ-სამართლებრივ სისტემაზე წვდომისთვის.⁷ კონფლიქტში ჩართული მხარეები მუდამ ცდილობდნენ მოეძიებინათ ის საშუალებები, რაც მათ კონფლიქტს, ნაცვლად გახანგრძლივებული პროცესისა და დამატებითი ფინან-

⁶ იხ. ასევე, *თორდია ვ.*, მედიაცია საქართველოში და მისი განვითარების პერსპექტივები, მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება, სასამართლო მედიაცია და არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება, თბ., 2017, 62, <<https://rm.coe.int/mosamartleta-saqmianobis-shefaseba-for-web/1680788227>> [11.11.2022].

⁷ *Brown S., Cervenak Ch., Fairman D.*, *Alternative Dispute Desolution Practitioners Guide*, 13, <<https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1868/200sbe.pdf>> [11.11.2022].

სური დანახარჯისა, უფრო ეფექტიანად გადაწყვეტა⁸, მით უფრო მხარის მიერ მისი საქმის სამართლებრივი ბედის ავტონომიური კონტროლის შესაძლებლობით. ვინაიდან დაყოვნებული მართლმსაჯულება უარყოფილი მართლმსაჯულებაა, მედიაცია რესურსებისა და დროის დაზოგვის გზით გამარტივებულად უზრუნველყოფს მართლმსაჯულებისადმი ხელმისაწვდომობას იმ გარანტიით, რომ სამედიაციო მორიგება შეიძლება აღსრულდეს სასამართლოს მიერ, სასამართლომ მხარეთა ნება აქციოს მართლმსაჯულების აქტად, როდესაც მართლზომიერი და აღსრულებადი სამედიაციო მორიგება დამტკიცდება სასამართლო გადაწყვეტილებით. ამასთან, მომსახურების საფასური და სხვა ხარჯები მედიაციაში ბევრად ნაკლებია დავის გადაწყვეტის „ტრადიციულნ მეთოდებთან შედარებით.“⁹

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, ცხადი ხდება, თუ რამდენად მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მედიაცია დავის გადაწყვეტის პროცესში როგორც ფინანსური, ისე ადამიანური რესურსების კუთხით, რომელშიც მოიაზრება არა მხოლოდ ხარჯებისა და დროის, ასევე სასიცოცხლო ენერჯისა და ემოციების დაზოგვა. სწორედ ეს არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წინაპირობა იმისა, რომ მეოცე საუკუნიდან მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის საშუალება, თავიდან „დაიბადა“ და მოიცვა საზოგადოების ფართო ფენები. მედიაციის გავრცელებასა და დამკვიდრებას აქვს მრავალი ობიექტური წინაპირობა, თუმცა დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ამ ფორმის დანერგვის ერთ-ერთ ყველაზე მეტად გავრცელებულ საფუძველს წარმოადგენს მისი თვალმისაცემი უპირატე-

⁸ *Poon G.P.*, *The Corporate Counsel's Guide to Mediation*, First Chair Press, American Bar Association, United States of America, 2010, 9, მითითებულია: *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია: საადვოკატო საქმიანობის განხორციელების ახალი არეალი, *ჟურნ. „ჩემი ადვოკატი“*, №4, 2020.

⁹ *Patil A.R.*, *Consumer Handbook on Mediation (FAQ)*, 2021, 18-19, <https://consumeraffairs.nic.in/sites/default/files/file-uploads/latestnews/ConsumerHandbook_Mediation.pdf> [11.11.2022].

სობა ხარჯებისა და დროის დანახარჯის კუთხით.¹⁰ ეს კი გამონვე-
ულია იმით, რომ მედიაცია არ არის ფორმალური მტკიცებითი
პროცესი, რომელიც მოითხოვს ექსპერტის, მოწმეების ან მტკიცე-
ბულებების გამოყენებას პროცესში.¹¹

მედიაცია დავების გადაწყვეტის მომავალზე ორიენტირებული
მექანიზმია.¹² შესაბამისად, ძალიან მნიშვნელოვანია საფუძველში-
ვე იყოს პროცესი მაქსიმალურად გამართული იმისათვის, რომ შემ-
დგომი ეტაპებიც გეგმაზომიერად, გააზრებულად და დაბრკოლე-
ბის გარეშე წარიმართოს, ხოლო მხარეები კი საწყის ეტაპზევე იყ-
ვნენ სრულყოფილად ინფორმირებულნი პროცესთან და მოსალოდ-
ნელ ხარჯებთან დაკავშირებით, რომ მათი მხრიდანაც შემდგომ სა-
თანადო უკუკავშირი დამყარდეს.

იმ შემთხვევაში, როდესაც საწყის ეტაპზე მხარეები არ არიან
სათანადოდ აღჭურვილნი ინფორმაციით, განსაკუთრებით, გან-
სხვავებულ ფინანსურ პირობებში ყოფნისას, წარმოიშობა მხარე-
ებს შორის არათანაბარი მდგომარეობა, რაც ბუნებრივია, პიროვ-
ნებაში პროცესის არასრულფასოვნების განცდას იწვევს და, შესა-
ბამისად, რთულდება შეთანხმების მიღწევისკენ სვლა, რითაც ჭია-
ნურდება პროცესი და აღნიშნული მხარეთა უკმაყოფილების მიზე-
ზი ხდება. ეს ფაქტორი განსაკუთრებით ძლიერად არის წარმოდგე-
ნილი საქართველოში, სადაც სუბიექტური სიმპათია და ანტიპათია
უდიდეს როლს თამაშობს.¹³ მითუმეტეს, რომ საზოგადოება საქარ-
თველოში საკმაოდ მძაფრად რეაგირებს მსგავსი სახის ქმედებებ-

¹⁰ *Rashda R.*, *Alternative Dispute Resolution*, Lexis Nexis, 2014, 3, მითითებულია:
ყანდაშვილი ი., მედიაცია (დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუა-
ლება), თბ., 2020, 31.

¹¹ *Şimşek N.S., Bölten K.*, *Mediation as a Charming Dispute Resolution Mechanism*,
4, <<https://www.gsg hukuk.com/en/publications-bulletins/articles/mediation-as-a-charming-dispute-resolution-mechanism-gsg.pdf>> [11.11.2022].

¹² *Schiffer J.K. (Hrsg)*, *Mandatspraxis Sciedsverfahren und Mediation 2*. Neu
Bearbeitete und Erweiterte Auflage, “Carl Heymann,” Köln, Berlin, München,
2005, 6, მითითებულია: *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალ-
ტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა) თბ., 2010, 110.

¹³ *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა
(ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 229.

ზე, რაც აისახება კიდევ მათ ფსიქოლოგიურ დამოკიდებულებაზე და პროცესის შემდგომი გაგრძელება დროისა და რესურსის ფუჭ კარგვად შეიძლება იქცეს.

მედიაციის დადებით მხარეებად უპირველეს ყოვლისა მოიაზრება მორიგების დიდი შესაძლებლობა, საარბიტრაჟო და სასამართლო განხილვასთან შედარებით ნაკლები ხარჯები, სწრაფი მოქმედების უნარი, კონფიდენციალობა, მედიატორების კონკრეტულ სფეროებში სპეციალიზაცია, მხარეთა მიერ შედეგების კონტროლის შესაძლებლობა და ა.შ.¹⁴ თუმცა უნდა ითქვას, რომ ზოგიერთი დავა დაკავშირებულია ძალთა არათანაბარ განაწილებასთან. ერთი მხარე გაცილებით ძლიერი შეიძლება აღმოჩნდეს მეორესთან შედარებით. მოლაპარაკების ძალაუფლების არათანაბრობა შეიძლება გამონეული იყოს ერთ-ერთი მხარის მძლავრი, უპირატესი ფინანსური მდგომარეობით.¹⁵

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, ყურადღებას იპყრობს საკითხი, თუ რა როლი აქვს ასეთ ვითარებაში სახელმწიფოს, რათა საკანონმდებლო გარანტიებით „გაუადვილოს“ მხარეებს მედიაციის გამოყენება. მოცემულ შემთხვევაში დავის გადანყვეტის პროცესის ხარჯთეფექტიანობის უზრუნველყოფა ერთ-ერთ ყველაზე სერიოზულ და მნიშვნელოვან მოტივაციად რჩება.¹⁶ ამდენად, ვინაიდან ეს მნიშვნელოვანი და აქტუალური საკითხი დოქტრინაში ნაკლებადაა დამუშავებული, საჭიროებს მეტ ყურადღებას სამეცნიერო თუ პრაქტიკული დისკურსის ფარგლებში.

¹⁴ *Schiffer J.K. (Hrsg), Mandatspraxis Sciedsverfahren und Mediation 2. Neu Bearbeitete und Erweiterte Auflage, “Carl Heymann“, Köln, Berlin, München, 2005, 257-262, მითითებულია: იქვე, 39.*

¹⁵ *ოსტერმილერი ს.მ., სვენსონი დ.რ., დავის გადანყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში, თბ., 2014, 282.*

¹⁶ *Kilian M., Wielgosz J., Gerichtsnaher Mediation – Rechtsvergleichende Betrachtungen zur Einbindung alternativer Konfliktlösungsmechanismen in das Zivilverfahrensrecht, in: Zeitschrift für Zivilprozess International, 9. Band. 2004, “Carl Heymann“, Köln, 2005, 395, მითითებულია: ცერცვაძე გ., მედიაცია - დავის გადანყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 68.*

2. მედიატორის ნეიტრალობა და სამედიაციო პროცესის შედეგით დაინტერესების აკრძალვა

მედიატორის როლი არსებითად ვლინდება მის ვალდებულებაში, იყოს დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი მხარეების მიმართ. აღნიშნული პრინციპების დაუცველობისას პროცესში თავს იჩენს სუბიექტივიზმი, რაც, თავის მხრივ, საწყის ეტაპზევე უნდობლობას გამოიწვევს მთლიანი პროცესის მიმართ. მედიატორებს მოეთხოვებათ ადრეულ ეტაპზევე მხარეების ინფორმირება მედიატორის მომსახურების საფასურისა და სხვა ხარჯების შესახებ. ასეთი შეთანხმების გაფორმება აუცილებელია წერილობითი ფორმით მედიაციის დაწყებამდე¹⁷ კერძო მედიაციის ინიცირების ეტაპზე მედიაციის შესახებ მხარეთა და მედიატორის ერთობლივ შეთანხმებაში. მედიატორმა მედიაციის პროცესში ნეიტრალური მესამე პირის სტატუსით ჩართვამდე ან გონივრული პერიოდის განმავლობაში მას შემდეგ, რაც მხარეები დაეთანხმებიან მის პროცესში მონაწილეობას, წერილობით უნდა შეატყობინოს მხარეებს მომსახურების ტარიფის შესახებ, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ის პრო ბონოდ ანაზღაურების გარეშე მონაწილეობს პროცესში.¹⁸

ავსტრიის მედიატორთა ქცევის კოდექსი განმარტავს, რომ მედიაცია შეიძლება დაიწყოს მხოლოდ მისი ყველა მონაწილისგან მედიატორის ანაზღაურების კრიტერიუმებსა და ტარიფებზე თანხმო-

---

¹⁷ Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation, Law Reform Commission, 2010, 52, <https://www.lawreform.ie/_fileupload/reports/r98adr.pdf> [11.11.2022]. იხ. ასევე, „მედიაციის შესახებ“ კანონის მე-11 მუხლის პირველი პუნქტი: კერძო მედიაციის პროცესში მონაწილე მედიატორის საქმიანობის ანაზღაურების წესი და პირობები განისაზღვრება მხარეებსა და მედიატორს შორის დადებული შეთანხმებით.

¹⁸ CPR Georgetown Commission on Ethics and Standards in ADR - Model Rule for the Lawyer as Third Party Neutral, 2002, (საბოლოო რედაქციით - 2004), Rule 4.5.5. (a), <<http://www.cpradr.org/RulesCaseServices/CPRRules/ModelRulefortheLawyerasThird-PartyNeutral.aspx>> [21.12.2022].

ბის მოპოვების შემდეგ.¹⁹ ანალოგიურ მიდგომას ავითარებს ტეხასის უზენაესი სასამართლოს მედიატორთა ეთიკის სტანდარტები.²⁰ ამასთან, იურისტის ანაზღაურების შესახებ აქტი არ ვრცელდება მედიაციის მომსახურებაზე და ნეიტრალურ მესამე პირ იურისტს შეუძლია თავისუფლად განსაზღვროს ანაზღაურების ტარიფი, რომელიც უნდა აკმაყოფილებდეს გონივრულობის უმთავრეს კრიტერიუმს. ეს კრიტერიუმი ასევე დომინირებს მართლმსაჯულების განრიდების მედიაციაშიც.²¹ თუ ნეიტრალური მესამე პირი გადის პროცესიდან, მაშინ მან უნდა დააბრუნოს მხარეების მიერ მიღებული ის ანაზღაურება, რომელიც არ გამოუმუშავებია ან რომელიც „ზედმეტად წინასწარ არის გადახდილი“²².

მედიატორი უნდა იყოს ნეიტრალური როგორც მხარეების, ასევე დავის გადაწყვეტისა და მისი შესაძლო შედეგების მიმართ.²³ ნეიტრალურობის პრინციპი აღიარებულია მედიაციის იდეოლოგიის კონსტიტუციურ საფუძვლად. ის აუცილებელი წინაპირობაა არა მხოლოდ მედიაციის პროცესის სათანადოდ წარმართვისთვის, არამედ ზოგადად, დავის გადაწყვეტის ფორმის მედიაციად სახელდებისთვის. მედიატორის მიერ ნეიტრალურობის დაუცველობა მედიაციას არსებობას ფუნდამენტურ საფუძველს აცლის.²⁴ მედიატორის

¹⁹ *Hopt K.J., Steffek F., Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective*, Oxford University Press, Oxford, 2013, 268.

²⁰ Supreme Court of Texas Ethical Standards for Mediators, 2011, Standard 3 - Mediation Costs, <<https://www.txmca.org/index.php?page=10>> [21.12.2022]

²¹ *Hopt K.J., Steffek F., Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective*, Oxford University Press, Oxford, 2013, 268-269.

²² Mediator Standards Board, National Mediator Accreditation Standards, Professional Standards and Ethics, Australian Center for Justice Innovation, 7-1, 2015, 14. მედიატორის სამართლიანი ანაზღაურების განსაზღვრის პრინციპის შესახებ იხ. *ჩიტაშვილი ნ.*, ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 46-47.

²³ *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 168.

²⁴ *ჩიტაშვილი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, 2016, №1,

მხრიდან მედიაციის შედეგით დაუინტერესებლობა, როგორც ნეიტრალობის ერთ-ერთი მთავარი ასპექტი, ვლინდება მედიატორის ეთიკური ვალდებულებით, მისი მომსახურების საზღაურის ოდენობა არ გახადოს დამოკიდებული მედიაციის შედეგზე. საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის 1.8 მუხლის თანახმად, მედიატორის ანაზღაურების ოდენობა არ შეიძლება იყოს დამოკიდებული მედიაციის შედეგზე. მაგალითად, ნებაყოფლობითობისა და ნეიტრალობის თვალთახედვიდან, აკრძალულია მედიატორმა განსაზღვროს, რომ მორიგებით საქმის დასრულების შემთხვევაში, ის მიიღებს ჰონორარის 20%-ის ოდენობით გაზრდილ ანაზღაურებას მხარეებისგან.

გარდა სუბიექტური ფაქტორებისა, ხშირ შემთხვევაში მხარეთა შორის არათანაბარი მდგომარეობა განპირობებულია ობიექტური საფუძვლებით. შესაძლოა, ამის მიზეზი იყოს როგორც მხარეთა განსხვავებული მატერიალური შესაძლებლობა, ასევე მათ შორის სუბორდინაციული დამოკიდებულება, რაც იწვევს ძალთა არათანაბრობას. ერთმნიშვნელოვნად შეიძლება ითქვას, რომ მედიაციის პროცესი ვერ იქნება წარმატებული, თუ მხარეთა თვითგამორკვევისა და მოლაპარაკების შესაძლებლობების აშკარა არათანაბრობისას. თუ მხარეები აშკარად არათანაზომიერი სიძლიერითა და ავტორიტეტით გამოირჩევიან, მათ შორის შეთანხმება თითქმის შეუძლებელი ხდება.²⁵ ძლიერი მხარე სუსტისაგან გაცილებით მეტ დათმობას მოითხოვს, რაც ამ უკანასკნელს მედიაციის პროცესისადმი უარყოფითად განაწყობს.²⁶ დოქტრინაში მაგალითად მოჰ-

---

33, შემდგომი მითითებით: *Zamir R.*, *The Disempowering Relationship Between Mediator Neutrality and Judicial Impartiality: Toward a New Mediation Ethic*, 11 *Pepp. Disp. Resol. L.J.*, 2010-2011, 467.

²⁵ *Kressel K., Pruitt G.D.*, *Conclusion: A Research Perspective on The Mediation of Social Conflict*, in: *Kressel K., Pruitt G.D.*, *Mediation Research The Process and Effectiveness of Third Party Intervention*, “Jossey-Bass Publishers”, San-Francisco, London, 1989, 404, მითითებულია: *ცერცვაძე გ.*, *მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა)*, თბ., 2010, 224.

²⁶ იქვე.

ყავთ ფიზიკურ პირსა და ტრანსნაციონალურ კომპანიას შორის არსებული დავა.²⁷ წამოჭრილი პრობლემური საკითხი განსაკუთრებით აქტუალურია მედიატორის ნეიტრალობისა და მიუკერძოებლობის კონტექსტში, რამეთუ შეიძლება წარმოშობდეს სამედიაციო ხარჯების არათანაბარი განაწილების საჭიროებას.

3. მხარეთა შორის მოლაპარაკების ძალაუფლების არათანაზომიერების გამომწვევი სუბიექტური თუ ობიექტური ფაქტორები

მედიაციის პროცესში, როგორც აღინიშნა, მხარეთა არათანაბარი მდგომარეობა შესაძლოა განპირობებული იყოს მატერიალური ფაქტორით, ასევე სუბორდინაციული ურთიერთობის არსებობით. ხშირ შემთხვევაში სუბიექტები დავის გადაწყვეტის აღნიშნულ საშუალებას მიმართავენ სწორედ რესურსების დაზოგვის მიზნით, თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ძალთა დისბალანსის არსებობისას, მხარეთა თანაბრობის დაცვა რთულ ამოცანად ისახება. მოცემულ სიტუაციაში ყველაზე მნიშვნელოვანია განისაზღვროს რა სახის საფუძვლიდან წარმოიშვა მხარეთა წონასწორობის რღვევა. ამის გარკვევა აუცილებელია, რადგან პრობლემის გადაჭრისა და პრევენციის გზები აღნიშნული უწონასწორობის განმაპირობებელ ფაქტორზეა დამოკიდებული.

კონფლიქტის პირობებში ხშირია იმის შესაძლებლობა, რომ ერთი მხარე მეორე მხარის გავლენის ქვეშ ექცეოდეს რიგი გარე, ობიექტური თუ მედიაციის შიდა პროცესუალური ფაქტორების გამო.²⁸ იმ შემთხვევაში, თუკი მხარეთა არათანაბარი მდგომარეობა გამომწვეულია ობიექტური ფაქტორით, რომლის მიზეზიც შესაძ-

²⁷ *Spencer D., Brogan M., Mediation Law and Practice*, Cambridge University Press, New-York, 2006, 112, მითითებულია: *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 230.

²⁸ *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია (დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება), თბ., 2020, 185.

ლოა იყოს შესაბამისი სახსრების უქონლობა მედიაციის პროცესში სრულფასოვნად მონაწილეობისთვის,²⁹ მხარეთა მხრიდან თავს იჩენს უნდობლობა შეთანხმების მიღწევისა და მედიატორის მიმართ, ასევე ისინი ხდებიან მეტად ინერტულები და კარგავენ ინტერესს პროცესის გაგრძელების მიმართ. თუ მხარეები არათანაბარ პირობებში იმყოფებიან, მედიაცია შეიძლება მეტად სახიფათო აღმოჩნდეს სუსტი მხარისთვის. მაგალითად, დიდ კომპანიას შეიძლება გაცილებით ხელსაყრელი მდგომარეობა ეკავოს ბაზარზე, ვიდრე ოჯახის მიერ მართულ მცირე მაღაზიას.³⁰ მოცემულ მაგალითზე დაყრდნობით, არ იქნება გასაკვირი, რომ მაღაზია კომპანიასთან შედარებით თავს სუსტ მხარედ თვლიდეს და მიაჩნდეს, რომ უპირატესობა ძლიერი მხარისკენაა. თუ ისინი ჩაერთვებიან მედიაციის პროცესში, შესაძლოა, კომპანიამ, რომელსაც მეტი რესურსი აქვს, მაღაზია აიძულოს სხვადასხვა მეთოდებით, ამ უკანასკნელმა საკუთარი ნებისგან განსხვავებული გადაწყვეტილება მიიღოს. ასეთ შემთხვევაში სუსტი მხარე შესაძლოა უკეთესად იყოს დაცული მოსამართლის ან არბიტრის დასწრების შემთხვევაში.³¹ ამასთანავე, არსებობს მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ მედიაციაში, მხარე, რომელიც გარკვეული ძალმოსილებით სარგებლობს კონფლიქტში მყოფ მეორე მხარესთან შედარებით, შეუძლია თავისი გავლენის გამოყენებით საკუთარი ინტერესების სასარგებლოდ შეითანხმოს მეორე მხარე.³² განსახილველია, რა ზომების მიღებაა შესაძლებელი, რომ სუსტი მხარე მედიაციის პროცესშიც იყოს და-

²⁹ მედიაციის პროცესში სრულფასოვნად მონაწილეობაში შესაძლოა მოიაზრებოდეს უშუალოდ მედიაციის ხარჯები როგორც გათვალისწინებული, ისე წინასწარ გაუთვალისწინებელი, ასევე ადვოკატის აყვანისა და წარმომადგენლობასთან დაკავშირებული ხარჯები.

³⁰ *ოსტერმილერი ს.მ., სვენსონი დ.რ.*, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში, თბ., 2014, 143.

³¹ იქვე.

³² *Goldberg S.B., Sander F., Rogers E.A., Nancy H., Cole S.R.*, Dispute Resolution: Negotiation, Mediation, Arbitration and other Processes, 6th Ed., Wolters Kluwer, 2012, 10, მითითებულია: *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია (დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება), თბ., 2020, 71-72.

ცული, რათა ამ უკანასკნელს არ დასჭირდეს დავის გადანაცვების სხვა საშუალების გამოყენება. საჭიროა, უზრუნველყოფილი იქნეს მედიაციის პროცესში ჩართული მხარეების რეალური დამოუკიდებლობა და არ მოხდეს ერთ-ერთი მხარის გავლენის ქვეშ მეორე მხარის მოქცევა, მედიაციისთვის გარე თუ თვით მედიაციის პროცესში არსებული გამონვევებიდან გამომდინარე.³³ იმისათვის, რომ მიზანი მიღწეულ იქნეს, საჭიროა მედიატორის როგორც აქტიური, ისე პასიური ჩართულობა პროცესში. ერთი მხრივ, მედიატორი უნდა იყოს მაქსიმალურად ნეიტრალური მხარეთა მიმართ და მხარეებს უნდა მისცეს თავისუფლება, რომ დამოუკიდებლად მიიღონ გადაწყვეტილება და, მეორე მხრივ, მან აქტიური ზედამხედველობა უნდა გაუწიოს მედიაციის პროცესს, რათა კონტროლირებადი და გამჭვირვალე იყოს როგორც მისთვის, ასევე მხარეებისათვის პროცესთან დაკავშირებული ნებისმიერი საკითხი. შესაბამისად, მედიატორმა ხელი უნდა შეუწყოს მხარეებს, რომ მათ მაქსიმალურად გამოიყენონ თავიანთი რესურსები და დამოუკიდებლად ჩამოაყალიბონ მორიგების პირობები. ამასთან, მედიატორს არ აქვს უფლება, თავისი კომპეტენციის მიღმა, მხარეებს სამართლებრივი ან სხვა პროფესიული რჩევა მისცეს, შეაფასოს დავის გადანაცვების ალტერნატივები ან საქმის გარემოებები. იგი უფლებამოსილია, გაუზიაროს მხარეებს საქმესთან დაკავშირებული ცოდნა და ინფორმაცია მხოლოდ მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით.³⁴ „გასათვალისწინებელია, რომ ე.წ. „პიროვნული ძალაუფლება“ უმეტესწილად ფაქტობრივი მოვლენაა და სამართლებრივ ფაქტორს ან რეგულირებას, როგორც წესი, არ ემორჩილება. ეს ფენომენი ან ფიგურირებს ამა თუ იმ კონკრეტულ შემთხვევაში ან სახეზე არ არის. სწორედ ამ მიმართულებით მხარეებს შორის არსებული ურთიერთობების შექმნისდაგვარად თანაბარი პირობების შექმნის საჭიროება-

³³ *Wendenburg F.*, *Der Schutz der schwächeren Partei in der Mediation*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2013, 107, მითითებულია: იქვე, 25.

³⁴ იხ. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის მე-3 მუხლი „მედიაციის პროცესი“, 24/04/2021, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [11.11.2022].

ზე მიდის საუბარი მედიაციის მაგალითზე.³⁵ ამ მიზეზიდან გამომდინარე, მოლაპარაკება და შეთანხმება ყოველთვის შესაძლებელი არ არის. თუ მეორე მხარის პოზიცია გაცილებით უკეთესია და ამავე დროს მას აქვს შესაძლებლობა გამოიყენოს უფრო სოლიდური ადამიანური თუ ფინანსური რესურსი, წარმატების გარანტირებულობა გამორიცხულია.³⁶

ობიექტური საფუძვლების გარდა, მხარეთა არათანაბარი მდგომარეობა მედიაციის პროცესში შესაძლოა გამოწვეულ იქნეს სუბიექტივიზმის მიზეზით, ვინაიდან, მედიატორს შეიძლება ჰქონდეს პროცესის დაწყებამდე მხარეთა მიმართ წინასწარ ჩამოყალიბებული შეხედულება, რაც დიდი ალბათობით წინაპირობაა შეთანხმების მიუღწევლობისა. აღნიშნულის თავიდან ასაცილებლად მედიატორმა უნდა წარმართოს პროცესი დამოუკიდებლად და მიუკერძოებლად. მედიატორი ვალდებულია მედიაციის დაწყებამდე ან მედიაციის დაწყების შემდეგ, მისი მიმდინარეობის ნებისმიერ ეტაპზე იმ გარემოების გამოვლენისთანავე, რომელმაც შეიძლება საეჭვო გახადოს მისი დამოუკიდებლობა და მიუკერძოებლობა, შეატყობინოს მხარეებს აღნიშნული გარემოების შესახებ.³⁷ მიკერძოებული მედიატორის უფლებამოსილების გარეშე დატოვება - აცილება, მხარეს მარტივად შეუძლია: მას უფლება აქვს ამ საფუძვლით საერთოდ უარი თქვას მედიაციის პროცესში მონაწილეობაზე.³⁸ მედიატორის სუბიექტივიზმის მიზეზი კი შესაძლოა გახდეს პირადი/ქონებრივი პირდაპირი/არაპირდაპირი ინტერესი სამედია-

³⁵ *Möslein F.*, Private Macht, Mohr Siebeck, Tübingen, 2016, 9, მითითებულია: *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია (დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება), თბ., 2020, 185-186.

³⁶ *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 224.

³⁷ იხ. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის მე-2 მუხლი „მიუკერძოებლობა და დამოუკიდებლობა“, 24/04/2021, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27-f.pdf>> [11.11.2022].

³⁸ *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 246.

ციო შეთანხმების შედეგთან მიმართებით, რაც სხვადასხვა სახით გამოიხატება. მედიაციის პროცესის საწყის ეტაპზევე ამ დამოკიდებულებით ურთიერთობის „შენების დაწყება“ განწირულია წარუმატებლობისთვის. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია ის ფაქტორიც, რომ შესაძლებელია, მხარემაც სუბიექტური დამოკიდებულებით შექმნას წარუმატებელი ბაზისი მედიაციის პროცესისთვის, მაგალითად, ხარჯების საკითხთან დაკავშირებით. ძვირია მედიაცია თუ იაფი, შეფასების საკითხია. სავსებით შესაძლებელია, რომ ერთი და იმავე პირმა მედიაცია ხელმისაწვდომად, ან ნაკლებად ხელმისაწვდომად მიიჩნიოს.³⁹ ამდენად, შესაძლოა თვითონ მხარემაც გამოიწვიოს სუბიექტურობით არათანაბარი მდგომარეობა. ის, რაც შეფასებას ექვემდებარება, ობიექტურობას მოკლებულია.

განსახილველია, ამ სიტუაციიდან გამოსავალი იქნება თუ არა ხარჯების საკითხის კანონმდებლობით მეტი სიზუსტით მოწესრიგება. მედიაციის პროცესს „პრინციპები მართავს“, რომლებზეც შენდება ურთიერთობა, ერთი მხრივ, მედიატორსა და, მეორე მხრივ, მხარეებს შორის. პროცესში მოქმედ პირებს თავად უნდა ჰქონდეთ ე.წ. „შინაგანი ეთიკური პრინციპი და ვალდებულება“ იმისა, რომ ნებისმიერი ქმედება, განხორციელებული მათი მხრიდან, ექცეოდეს სამართლიანობისა და გონივრულობის ფარგლებში. მედიაციის უმნიშვნელოვანესი პრინციპები, რომელებიც საფუძველია პროცესისა და ურთიერთობის ჯანსაღი განვითარებისა, განსაზღვრულია კანონმდებლობით, თუმცა ეს არაა მთავარი განმაპირობებელი მიზეზი იმისა, რომ ეს პრინციპები ქმედით როლს ასრულებს დავის გადაწყვეტის პროცესში. აღნიშნულს ხელს უწყობს ერთგვაროვანი პრაქტიკის ჩამოყალიბება, რომელიც ეფუძნება სწორედ შინაგან პრინციპულობას, სამართლიანობის ვალდებულებას - ვინაიდან, მედიაციაში მოქმედებს პრინციპები და არა წესები. დავის გადაწყვეტის ამ მექანიზმისთვის დამახასიათებელია შემოქმედებითი სივრცის არსებობა, რაც ვერ რეალიზდება წესების შემოღების შემთხვევაში. ეს მხოლოდ გააქრობს კრეატივიზმს, რაც

³⁹ იქვე, 42.

ასეთი მნიშვნელოვანია მედიაციის პროცესისთვის. თუმცა წარმოდგენს თუ არა ხარჯებთან დაკავშირებული საკითხი მხოლოდ პრინციპების დონეზე მოსაწესრიგებელ თემატიკას, სამსჯელოა.

„მედიატორის ჰონორარი შეიძლება განისაზღვროს სასამართლოს მიერ, ან (კერძო მედიაციის შემთხვევაში)⁴⁰ დადგინდეს შესაბამისი საბაზრო ფასების მიხედვით“⁴¹. მედიატორის მომსახურების საფასურისა და პროცესის ხარჯების ანაზღაურების საკითხი ამ პროცესის ფუნდამენტურ პრინციპებზე გამავალი ხაზია. მიუხედავად იმისა, რომ მედიაციის წარმართვის პრინციპების საკანონმდებლო დონეზე გათვალისწინება და დადგენა⁴² მედიაციის პროცესის სიცხადისა და სიჯანსაღის განმაპირობებელი ფაქტორია,⁴³ ამ თემატიკის მონესრიგება მხოლოდ პრინციპების დონეზე შეუძლებელია, ვინაიდან მხარეთა შორის არათანაბარი მდგომარეობის არსებობისას გონივრულობას მოკლებულია მხოლოდ მხარეთა ან მედიატორის კეთილ ნებას მიენდოს ხარჯების განაწილების საკითხი. ამისათვის საჭიროა ადეკვატური ბალანსი წესებსა და პრინციპებს შორის. შესაძლოა, მოყვანილ იქნეს ინგლისისა და ჰოლანდიის მაგალითი, სადაც მედიაციას სამართლებრივი ჩარჩო რეგულაციებით არ ზღუდავენ, ხარჯების საკითხი მხოლოდ საპროცესო კანონმდებლობით არის განერილი, ხოლო ყველა სხვა საკითხი აბსოლუტურად მედიაციის სფეროში მოქმედი კერძო სამართლის სუბიექტებისა და სამომხმარებლო ბაზრის რეგულირებას არის მინდობილი.⁴⁴ ამ შეხედულებისა და პრაქტიკის გაზიარება შესაძლებ-

⁴⁰ ავტორისეული ჩანართი.

⁴¹ იქვე, 149.

⁴² საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, 22/06/2021, მე-3 მუხლი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [11.11.2022].

⁴³ ლეონიძე ი., სოციალური ფუნქციის გამოწვევები მედიაციის ცალკეულ ეტაპზე და პიროვნული სულისკვეთება მხარეთა შეთანხმების კადრს მიღმა, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - წელიწდეული 2020“, თსუ-ის გამომცემლობა, სპეციალური გამოცემა, 2020, 47.

⁴⁴ ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბ., 2018, 15.

ლია იმისათვის, რომ მედიაციამ სრულყოფილი დოქტრინაში გავრცელებული ერთ-ერთი მთავარი მიზანი - შედარებით სუსტი მხარის გამონეგების გათვალისწინება და კონფლიქტის ორივე მხარის სასარგებლოდ დასრულება.⁴⁵

მნიშვნელოვანია, ეთიკის კოდექსით მეტად იყოს მოწესრიგებული მედიაციის პროცესთან დაკავშირებული ხარჯების და მედიატორის ანაზღაურების განაწილების წესი და შეზღუდვები, რომელთა შინაარსი მომდევნო თავში იქნება შემოთავაზებული.

4. მედიაციის ხარჯებისა და მომსახურების საფასურის განაწილების რეგულირებისა და დერეგულირების საკანონმდებლო მოდელები

მედიაციის ხარჯების საკითხი როგორც სახელმწიფოს, ასევე საზოგადოების მხრიდან განსაკუთრებული ყურადღების საგანს წარმოადგენს, ვინაიდან მედიაციამ უნდა გაამართლოს დავების გადაწყვეტის მარტივი, არაფორმალური და რაც მთავარია, იაფი მექანიზმის სახელი.⁴⁶ იმისათვის, რომ ეს მიზანი მიღწეულ იქნეს, მხოლოდ მხარეთა კეთილი ნება, რომ ფინანსური საკითხები გონივრულად განისაზღვროს, საკმარისი არ არის. საჭიროა კანონმდებლობის დონეზე ამ საკითხის უფრო დეტალურად მოწესრიგება. მართალია, საქართველოს მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი და „მედიაციის შესახებ“ კანონი ითვალისწინებს ხარჯების განაწილების საკითხს,⁴⁷ თუმცა მოწესრიგების მიღმა რჩება მედია-

⁴⁵ *Glenewinkel W.*, Mediation als außergerichtliches Konfliktlösungsmodell, Am Beispiel der Trennungs- und Scheidungsmediation in der Bundesrepublik Deutschland, „ibidem“, Stuttgart, 1999, 60-61, მითითებულია: *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 35.

⁴⁶ *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 242.

⁴⁷ „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლი. იხ. ასევე, სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის 1.7 მუხლი - მედიატორმა მხარეებს უნდა

ციის ხარჯებისა და მედიატორის ანაზღაურების სამართლიანი განაწილების პრინციპი, ამ პროცესში გასათვალისწინებელი ეთიკური სტანდარტები, ასევე წინასწარ გაუთვალისწინებელი ხარჯების ანაზღაურების წესი.

ზოგადად, მედიაცია თავისთავად მარტივ პროცესად მიიჩნევა, თუმცა მისი მარეგულირებელი ნორმები რთული და კომპლექსურია⁴⁸ მედიაციის სხვადასხვა სიტუაციური კონტექსტის გათვალისწინებით. მედიატორთა ქცევის ევროპული კოდექსი,⁴⁹ რომელიც განსაზღვრავს დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის აღნიშნული საშუალების ფუნდამენტურ პრინციპებსა და საფუძვლებს და მოქმედებს ევროკავშირის მასშტაბით, ადგენს, რომ მედიატორებმა ყოველთვის უნდა მიაწოდონ მხარეებს სრული ინფორმაცია ანაზღაურების იმ წესის შესახებ, რომლის გამოყენებასაც აპირებენ. მედიატორი არ დათანხმდება მედიაციის პროცესში მონაწილეობაზე, სანამ ანაზღაურების წესი არ იქნება დადასტურებული ყველა დაინტერესებული მხარის მიერ. აღნიშნული დანაწესიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ ევროპული კოდექსი ფართო სამოქმედო არეალს უტოვებს წევრ ქვეყნებს, რათა საკუთარ კანონმდებ-

---

წარუდგინოს ინფორმაცია თავისი ანაზღაურების წესის შესახებ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი ამ წესზე წინასწარ არ შეთანხმებულან. მედიატორმა არ უნდა იკისროს მედიატორად მოქმედების ვალდებულება კონკრეტულ საქმეზე, თუ ყველა მონაწილე მხარე არ დაეთანხმება მისი ანაზღაურების წესს და პირობებს; ამასთან, 1.8 მუხლი - მედიატორის ანაზღაურების ოდენობა არ შეიძლება იყოს დამოკიდებული მედიაციის შედეგზე, 24/04/2021, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [11.11.2022].

⁴⁸ *Kulms R.*, Alternative Streitbeilegung durch Mediation in den USA, in: *Hopt J. K., Felix S.*, Mediation, Rechtstatsachen, Rechtsvergleich, Regelungen, “Mohr Siebeck“, Tübingen, 2008, 471, მითითებულია: *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 84.

⁴⁹ European Code of Conduct for Mediators (1.3), 2004, <<https://www.kearns-co.uk/wp-content/uploads/2017/06/European-code-of-conduct-for-mediators.pdf>> [11.11.2022].

ლობაში მოანესრიგონ ზემოხსენებული ძირეული დებულებები ეროვნული თავისებურებების გათვალისწინებით.⁵⁰

მაგალითად, გერმანიაში ჯერ კიდევ ათწლეულის წინ ფართო დისკუსიის საგანს წარმოადგენდა, უნდა მოწესრიგებულიყო თუ არა მედიატორთა ანაზღაურების წესი კანონით, თუმცა დომინირებდა აზრი, რომ კანონის ჩარევა კონკურენტულ გარემოში არ შეიძლება მიზანშეწონილად ჩათვლილიყო.⁵¹ ამ დამოკიდებულების წარმატება განაპირობა აზრმა, რომ ვინაიდან მედიაციის პროცესის დამკვეთები მხარეები არიან, მედიატორის შესაბამის პროფესიულ თვისებებსაც შეაფასებენ და მასთან ანაზღაურების ოდენობასაც შეათანხმებენ.⁵² თუმცა, სამსჯელოა საკითხი, თუ რამდენად გაამართლებს ეს მიდგომა საქართველოში, სადაც საზოგადოებაში სუბიექტივიზმი ქარბობს. მნიშვნელოვანია, რომ დავის გადანყვეტის ალტერნატიული საშუალება არ უნდა გამოიყენოს ერთ-ერთმა მხარემ თავის სასარგებლოდ საკუთარი ბუნებრივი თუ სოციალური უპირატესობის საფუძველზე.⁵³ მედიაციის ხარჯების გამო დავის გადანყვეტის საშუალების გამოყენების სირთულეების თავიდან ასაცილებლად ფრანგმა კანონმდებელმა დეტალურად დაარე-

⁵⁰ *Burduli I.,* Nekrezeption in Transformationsgesellschaften, in Brinkmann M., Effer-Uhe D.O., Völmann-Stickelbrock B., Wesser S., Weth S., Festschrift für Hanns Prütting, Dogmatik im Dienst von Gerechtigkeit, Rechtssicherheit und Rechtsentwicklung, Carl Heymanns Verlag, Köln, 2018, 8, მითითებულია: *ყანდაშვილი ი.*, საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადანყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, თბ., 2018, 16.

⁵¹ *Oehlerking J.,* Die Mediation im Visier der nationalen Gesetzgebung, in: *Greger R., Unberath H.* (Hrsg.), Die Zukunft der Mediation in Deutschland, “Beck“ München, 2008, 58, მითითებულია: *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია - დავის გადანყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 77.

⁵² *Oehlerking J.,* Die Mediation im Visier der nationalen Gesetzgebung, in: *Greger R., Unberath H.* (Hrsg.), Die Zukunft der Mediation in Deutschland, “Beck“ München, 2008, 58, მითითებულია: იქვე.

⁵³ *Wendenburg F.,* Der Schutz der schwächeren Partei in der Mediation, Mohr Siebeck, Tübingen, 2013, 107, მითითებულია: *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია (დავის გადანყვეტის ალტერნატიული საშუალება), თბ., 2020, 187.

გულირა სასამართლო მედიაციის დროს მედიაციის ხარჯებისა და მხარეთა შორის მათი განაწილების საკითხები.⁵⁴ თუმცა, ამასთან ერთად, საფრანგეთის კანონმდებლობა მხარეებს ანიჭებს შესაძლებლობას, რომ მედიატორთან პირველივე შეკრებისთანავე შეთანხმდნენ მისი ანაზღაურების ოდენობაზე და თითოეული მხარის მიერ გადასახდელ თანხაზე.⁵⁵ ამდენად, ევროპულ გამოცდილებაზე დაყრდნობით პრაქტიკაში ორი განსხვავებული მიდგომა არსებობს მედიაციის პროცესთან დაკავშირებული ხარჯების რეგულირების მიმართ.

ქართული კანონმდებლობის ანალიზისა და შედარებისთვის, მიზანშეწონილია ევროპულ მიდგომასთან ერთად, განხილული იქნეს ამერიკული მოდელიც. მედიატორთა ქცევის აშშ-ის მოდელური სტანდარტების⁵⁶ თანახმად, მედიატორმა თითოეულ მხარეს ან მათ წარმომადგენელს უნდა მიაწოდოს ჭეშმარიტი და სრული ინფორმაცია მედიაციის საფასურის, ხარჯებისა და ნებისმიერი სხვა რეალური ან პოტენციური ხარჯის შესახებ, რომელიც შეიძლება მხარეებმა გასწიონ მედიაციასთან დაკავშირებით. ამ დანაწესიდან გამომდინარე აშკარა განსხვავება შეინიშნება ევროპული მიდგომისგან, რომელიც ნაკლებად მზობრავი ხასიათითა და კონკრეტული გამოირჩევა. ამერიკული მოდელი მაქსიმალურად იცავს მხარის ინტერესებს, რაც ეხმარება მედიაციის სუბიექტს პროცესი მეტი სიცხადით აღიქვას და ის პოტენციური ხარჯებიც გაითვალისწინოს, რომელიც შესაძლოა, წინასწარ საქმეში არ იკვეთებოდეს. ამდენად, მხარე მეტად მომზადებული ხვდება მედიაციის პროცესს და ნაკლებია ალბათობა პროცესის მიმართ პირის მხრიდან უარყოფითი დამოკიდებულების გამოვლენისა. ამასთან, აშშ-ის მედიატორთა ქცევის მოდე-

⁵⁴ ცერცვაძე გ., მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 243.

⁵⁵ იქვე.

⁵⁶ იხ. მედიატორთა ქცევის აშშ-ის მოდელური სტანდარტები, Model Standards of Conduct for Mediators, AAA, ABA, ACR, 1994, Revised 2005, Standard VIII, <https://www.mediate.com/articles/model_standards_of_conflict.cfm#LinkTarget_141> [11.11.2022].

ლური სტანდარტი ადგენს მხარეთა შორის ძალთა დისბალანსის შემთხვევაში მედიატორის ვალდებულებას, იყოს მიუკერძოებელი. ამასთან, აღნიშნული დანაწესის თანახმად, იმის მიუხედავად, რომ მედიატორი შეიძლება დათანხმდეს არათანაბრად საფასურის გადახდას მხარეებისგან, მან არ უნდა დაუშვას, რომ ასეთმა შეთანხმებამ უარყოფითად იმოქმედოს პროფესიის ფასილიტატორის შესაძლებლობაზე, მედიაცია წარმართოს მიუკერძოებლად.

რაც შეეხება ქართულ კანონმდებლობას, „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, თუ მედიაციის თაობაზე შეთანხმებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული, მხარის მიერ განეულ ხარჯებს ეს მხარე ანაზღაურებს, ხოლო მედიაციის პროცესთან დაკავშირებული საერთო ხარჯები მხარეებს შორის თანაბრად ნაწილდება.⁵⁷ მართალია, ქართული კანონმდებლობა ხარჯების განაწილებასთან დაკავშირებით რეგულირების დანაკლისს არ განიცდის და შესაბამისობაშია ევროპულ მინიმალურ სტანდარტთან, თუმცა არ არის განსაზღვრული, როგორ წესრიგდება მომსახურების საფასურისა და ხარჯების განაწილების საკითხი მაშინ, როცა მხარეთა შორის არსებობს არათანაბარი ფინანსური შესაძლებლობები, რამდენად დასაშვებია მომსახურების საფასური მხარეთა თანხმობით, დაფარულ იქნეს პროცესის ერთი, ფინანსურად უფრო ძლიერი მხარის (მაგალითად, დამსაქმებლის, ბანკის), მიერ. რამდენად შეიძლება იქნეს აღნიშნული შესაბამისობაში პროცესში მხარეთა თანასწორობის, მედიატორის მიუკერძოებლობისა და დამოკიდებლობის პრინციპებთან და ხომ არ გააჩნის იგი საფრთხეებს მედიატორის მიმართ ნდობისა და მხარეთა მიერ მედიატორის მიუკერძოებლობის აღქმის კუთხით. ამ მიმართულებით, მიზანშეწონილია, ეთიკის კოდექსმა უფრო მეტი სიზუსტითა და კონკრეტულობით ასახოს, რამდენად დასაშვებია შეიძლება იყოს სამედიაციო ხარჯების ერთი მხარის მიერ დაფარვა თანაბრობისა და მედიატორის მიუკერძოებლობის პრინციპის კონტექსტში, რათა ქართული რეგულირების მოდელი მეტად დაუახ-

⁵⁷ იხ. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 22/06/2021, მუხლი 11, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [11.11.2022].

ლოვდეს განვითარებული ქვეყნების მედიაციის ეთიკის რეგულირების სტანდარტს.⁵⁸ აღნიშნული მნიშვნელოვანია იმისათვის, რომ გამოირიცხოს მედიატორის მხრიდან ნებისმიერი სახის სუბიექტივიზმი, რათა ექვექვემ არ დადგეს ფუნდამენტური პრინციპები, დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის სახით.

5. მედიაციის ხარჯებისა და მომსახურების საფასურის არათანაბარი განაწილების თანმდევი რისკები მედიაციის ფუნდამენტური პრინციპებისთვის

მედიატორის მიერ სხვადასხვა მხარისგან არათანაბარი ჰონორარის მიღება წარმოშობს მხარის სულ მცირე, ქვეცნობიერ ეჭვს პროცესის თანაბრობის, მედიატორის დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის მიმართ. მაგალითად, დამსაქმებელი დაინტერესებულია შრომითი დავის მედიაციით გადაწყვეტით ხარჯების ეკონომიურობიდან გამომდინარე. დამსაქმებელი აღნიშნული მოტივაციით მზადაა სრულად აანაზღაუროს მედიაციის პროცესისა და მედიატორის მომსახურების ხარჯები. უნდა დასთანხმდეს თუ არა მედიატორი ამ პირობით მედიაციაში მონაწილეობას, როდესაც მისი მომსახურების საფასური სრულად ერთი მხარის მიერ დაიფარება? მოცემულ ვითარებაში გასათვალისწინებელია, რომ დასაქმებული ორგანიზაციულად და ეკონომიკურად დაქვემდებარებულია დამსაქმებელზე და შრომითი ურთიერთობისათვის დამახასიათებელი ქვემდებარეობის, სუბორდინაციის პრინციპი იმთავითვე შეიძლება წარ-

---

⁵⁸ იხ. ასევე *Chanturia L.*, Die Europäisierung des georgischen Rechts – bloßer Wunsch oder große Herausforderung?, *Rabels Zeitschrift*, Max – Planck-Institute für ausländisches und internationales Privatrecht, Band 74, Heft 1, Mohr Siebeck, 2010, 180, მითითებულია: *ყანდაშვილი ი.*, საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, თბ., 2018, 16; *Hopt K.J.*, Mediation – Eine Einführung, *Rabels Zeitschrift*, *The Rabel Journal of Comparative and International Private Law*, Max – Planck-Institute für ausländisches und internationales Privatrecht, Band 74, Heft 1, Mohr Siebeck, 2010, 724, მითითებულია: იქვე.

მოშობდეს დასაქმებულის, როგორც სუსტი მხარის, აღქმას. მოცემულ შემთხვევაში, მიკერძოებისა და პროცესის შედეგის მიმართ მედიატორისეული დაინტერესების ეჭვის გასაქარწყლებლად, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს დასაქმებულის ჩართულობას მედიატორის არჩევის საკითხში და მედიატორი არ უნდა იყოს პირი, რომელიც შრომით კონტრაქტში მედიაციის შესახებ დადგენილი დათქმით ცალმხრივად დამსაქმებლის მიერ წინასწარ იქნება განსაზღვრული. მედიატორის შერჩევის პროცესში დასაქმებულის ინფორმირებული არჩევანი გარკვეულწილად გააქარწყლებდა დასაქმებულის ეჭვს მედიატორის დამოუკიდებლობის მიმართ, თუ ნეიტრალური მესამე პირი არ იქნებოდა ინიცირებული და ჩართული მხოლოდ დამსაქმებლის არჩევანით და ამდენად, აფილირებული პირი დამსაქმებლის ორგანიზაციასთან.

მედიაციის ხარჯების/მედიატორის ჰონორარის არათანაბარი განაწილებისას მედიატორს შეიძლება დასჭირდეს განსაკუთრებული ძალისხმევა მედიაციის ჯეროვანი ხარისხის უზრუნველყოფით, პროცედურული სამართლიანობისა და განსაკუთრებული კეთილსინდისიერების დაცვის გზით გააქარწყლოს მხარის ქვეცნობიერი დაშვება მედიატორის შესაძლო მიკერძოებასთან დაკავშირებით. მოცემულ შემთხვევაში მედიატორის დილემას წარმოადგენს, ერთი მხრივ, არ შეზღუდოს ფინანსურად შეჭირვებული მხარის დავის გადანყვეტის შესაძლებლობაზე ხელმისაწვდომობა (მაგალითად, ერთი მხარე შეიძლება კერძო მედიაციის პროცესში იყოს სოციალურად დაუცველი პირი) და მეორე მხრივ, წარმართოს ისეთი პროცესი, რომელიც მხარეში წარმოშობს თანაბრობის, სამართალიანობისა და მიუკერძოებლობის რწმენას. კალიფორნიის მედიატორთა პრაქტიკის სტანდარტები განამტკიცებს მედიატორის ვალდებულებას, მაღალი ეთიკური სტანდარტების შესაბამისად წარმართოს მედიაცია, რომელიც გააღვივებს მედიაციის პროცესისადმი რწმენას და დანერგავს ნდობას ამ ნეიტრალური მესამე პირების კომპეტენციისა და კეთილსინდისიერების მიმართ.⁵⁹ ფლორიდის შტატის სერტიფიცირებულ

⁵⁹ Standards of Practice For California Mediators, Preamble, <<http://www.cdrc.net/mediator-standards#stdspreamble>> [21.12.2022].

და სასამართლოს მიერ დანიშნულ მედიატორთა ქცევის წესების თანახმად, საზოგადოების მიერ მედიაციის გამოყენება, ცნობიერების ამაღლება და მედიაციით კმაყოფილება მიიღწევა მედიატორთა მიერ მაღალი ეთიკური სტანდარტების გამოყენების შემთხვევაში.⁶⁰

ქვეყნებში, სადაც მომსახურების საფასურისა და ხარჯების განწილების საკითხი დეტალურად არ არის განსაზღვრული კანონით, მედიატორმა მედიატორთა ქცევის აშშ-ის მოდელური სტანდარტების შესაბამისად, მომსახურების საფასურის განსაზღვრის პროცესში უნდა იხელმძღვანელოს ისეთი ფაქტორებით, როგორებიცაა: განსახილველი საქმის ტიპი და კომპლექსურობა, მედიატორის კვალიფიკაცია, დავის განხილვისათვის აუცილებელი დრო და მედიაციის მომსახურების არსებული ტარიფები. მომსახურების საფასური უნდა განისაზღვროს იმგვარად, რომ არ მოხდეს მედიატორის ნეიტრალურობისა და მიუკერძოებლობის ხელყოფა.⁶¹ თუ მედიატორი დარწმუნდება, რომ მედიატორის ჰონორარის არათანაბარი ოდენობით განსაზღვრა ან სრულად ერთ-ერთი მხარისათვის დაკისრება, მხარეთა ობიექტური საჭიროებებით არის განპირობებული და გამყარებულია მხარეთა ინფორმირებული, გულწრფელი თანხმობით, შესაძლებელია მედიატორი დათანხმდეს ამ პრინციპით მედიაციის წარმართვას, თუმცა კი დასჭირდება მიმართოს განსაკუთრებულ ძალისხმევას შესთავაზოს მხარეებს პროცესი, სადაც გარანტირებული იქნება მათი თვითგამონატვისა და გადაწყვეტილების მიღების თავისუფლება,⁶² პროცედურული სამართლიანობა და თანაბარი წვდომა პროცედურულ შესაძლებლობებზე.

⁶⁰ Florida Rules for Certified and Court-Appointed Mediators, §10:200, <<http://www.mediate.com/articles/floridarules.cfm>> [21.12.2022]. იხ. ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევების საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწდეული 2016“, თსუ გამომცემლობა, 2017, 15, <<https://adryearbook.tsu.ge/index.php/ADR/article/view/3025/3220>> [21.12.2022].

⁶¹ ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, 2016, №1, 37.

⁶² ყანდაშვილი ი., მედიაცია (დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება), თბ., 2020, 187.

დილემა წარმოიშობა მაშინაც, როდესაც პროცესის საერთო საჭიროებებისთვის, მხარეთა საერთო ინტერესების განხორციელებისთვის აუცილებელი ხარჯების დაფარვის ვალდებულებას იღებს ერთი მხარე. მაგალითად, პროცესში უძრავი ქონების დამოუკიდებელი შემფასებლის, აუდიტის ან ფსიქოლოგის მონვევა და სხვა. მოცემულ შემთხვევაში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გარემოებას, რომ მონვეულ დამოუკიდებელ სპეციალისტებს არ არჩევდეს მხოლოდ ის მხარე, რომელიც მომსახურების ჰონორარს უხდის მონვეულ ექსპერტს. აღნიშნული ფუნდამენტურად მნიშვნელოვანია საიმისოდ, რომ მხარეს, რომელიც ვერ ანაზღაურებს მონვეული სპეციალისტის მომსახურებას, ჰქონდეს თანაბარი შესაძლებლობა ჩაერთოს მოსაწვევი პირის შერჩევის პროცესში და შესაბამისად, გაუჩნდეს ნდობა განეული მომსახურების ობიექტურობისა და ექსპერტის დამოუკიდებლობის მიმართ. პროცესის ხარჯებისა თუ მედიატორის ჰონორარის არათანაბარმა განაწილებამ არ შეიძლება დააზარალოს მხარის შესაძლებლობა, მიიღოს მედიაციის ისეთი მომსახურება, რომელიც სრულად ემყარება პროცედურულ სამართლიანობასა და მისი საჭიროებების თანაბარ აღიარებას. მხარის განცდა იმისა, რომ მედიატორის შრომა (მედიატორის ჰონორარის ნაწილში) და პროცესის ესა თუ ის საჭირო მომსახურება (პროცესის ხარჯების ნაწილში) მეორე, ფინანსურად ძლიერი მხარის მიერ არის „შეკვეთილინ, წარმოშობს არასამართლიანი შედეგის - უსამართლო სამედიაციო მორიგების მოლოდინს, რაც ასევე დაარღვევს მედიაციის პროცესის სანდოობას და გააქრწყლებს მისი შედეგის - სამედიაციო მორიგების შინაარსობრივი სამართლიანობის მიმართ მხარის რწმენას.

პროცესის სამართლიანობა დაცულია მხოლოდ მაშინ, თუ მასში მონაწილეობა არ ემსახურება უსამართლო უპირატესობის მოპოვებას⁶³ და არ ეფუძნება მოლაპარაკების მანიპულაციურ და დამაშინე-

⁶³ Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, § XI. A. 6, <<https://www.afcenet.org/Portals/0/PublicDocuments/CEFCP/ModelStandardsOfPracticeForFamilyAndDivorceMediation.pdf>> [21.12.2022]; *Folberg J., Milne A.L., Salem P.*, Divorce and Family Mediation, Models, Techniques and Applications, The Guilford Press, New York, London, 2004, 540; *Waldman E.*, Mediation

ბელ მეთოდებს⁶⁴ რომელიმე მონაწილის მხრიდან. სამართლიანი პროცესი, რომელიც თავისუფალია მედიატორის მხრიდან დავის შედეგის მიმართ დაინტერესებისგან, ასევე რომელიმე მხარის მიმართ მიკერძოებული დამოკიდებულებისგან, მეტი ალბათობით ქმნის მხარეებისთვის თანაზომიერი, მათთვის ურთიერთსასარგებლო შეთანხმების მიღწევის წინაპირობას. ამასთან, მხარეთა სამართლიანობის განცდა მედიაციის პროცესში დიდწილად ფორმირდება იმ პირობებში, თუ მათ აქვთ გამოხატვის, გაგების შესაძლებლობა, სარგებლობენ თავისუფალი და უსაფრთხო სამედიაციო გარემოთი, თანაბარი პროცესუალური კონტროლისა და არჩევანის შესაძლებლობით საიმისოდ, რომ იყვნენ მოსმენილნი დამოუკიდებელი, ნეიტრალური და რეპუტაციით აღჭურვილი მესამე პირისგან, სარგებლობდნენ სხვა ნეიტრალური სპეციალისტის ექსპერტული მომსახურებით. თუ მედიაციის პროცესში მხარეებს უყალიბდებათ ღირსებისა და პატივისცემით მოპყრობის, თანაბრობის განცდა, ისინი მეტად სამართლიანად აღიქვამენ და ენდობიან მედიაციის პროცესის შედეგს, განსახილველი მორიგების პირობებს.⁶⁵

პროცედურული სამართლიანობა გულისხმობს სამართლიანი, ყველა მხარისთვის ბალანსირებული პროცედურული მექანიზმების თანაბრად ხელმისაწვდომობას და მათი გამოყენებით სამედიაციო მორიგების მიღწევის შესაძლებლობას ყოველგვარი ზენოლისა და იძულების გარეშე.⁶⁶ არსობრივი სამართლიანობა მოიაზრებს სამედიაციო მორიგების ისეთ შინაარსს, რომელიც აკმაყოფილებს სამართლიანობის, კანონიერების მინიმალურ მოთხოვნებს და გონივრული თანაზომიერებით ასახავს მხარეთა ინტერესებსა და ბალანსირებულად ეხმიანება მათ მოლოდინებს მედიაციის შედეგის მიმართ.

Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 13.

⁶⁴ Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct, Art. 9.4,

⁶⁵ *Waldman E.*, Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 4-5.

⁶⁶ Rules of Conduct for Mediators in Court-Connected Mediation Programs for General Civil Cases (California Rules of Court), 2007, Revised January 1, 2013, rule 3.857 (b).

ამდენად, მედიატორს ევალება, რომ მედიატორის ჰონორარისა და პროცესის ხარჯების არათანაბარმა განაწილებამ არ ხელყოს სამედიაციო მორიგებისა და პროცესის მიმართ მხარის სამართლიანობის განცდა, არ დააზარალოს მედიაციის შედეგის შინაარსობრივი სამართლიანობის სავალდებულოობა.

ამდენად, როდესაც მედიაციის პროცესში წარმოდგენილია ორი არათანაბარი ფინანსური შესაძლებლობის მქონე მხარე და ამ მიზეზის გამო მედიაციის პროცესთან დაკავშირებულ საერთო ხარჯებს გასწევს ფინანსურად ძლიერი მხარე, განსაკუთრებულად გასაფრთხილებელია შეთანხმებაში მხარის ავტონომიურობის, მედიატორის მიუკერძოებლობისა და დამოუკიდებლობის, მხარეთათვის თანაბარი პროცედურული შესაძლებლობის უზრუნველყოფისა და მორიგების შინაარსობრივი სამართლიანობის პრინციპების ფაქტორი. ის რომ ერთ-ერთ მხარეს შესაძლოა არ ჰქონდეს პროცესში მონაწილეობისათვის შესაბამისი სახსრები, არ ნიშნავს შეთანხმების ინტერესის არარსებობას და კერძო მედიაციის სერვისით დაუინტერესებლობას. თუმცა ანალიზი აჩვენებს, რომ იმ კატეგორიის ქონებრივ დავებზე, სადაც მხარეებს ფიზიკური რესურსი ფულადი რესურსის გალებისა არ გააჩნიათ, არ არის მედიაციის მიზნებისთვის წარმატებული, რადგან მხარეებს შეიძლება აქვთ ინტერესი შეთანხმებისა, მაგრამ ობიექტური ექსპერტული მონაცემების მოპოვების (ექსპერტების მონვევის) ან მედიატორის სათანადო ანაზღაურებისთვის საჭირო ფინანსური სახსრის უქონლობა⁶⁷ შეიძლება აღმოჩნდეს კერძო მედიაციის სერვისზე შეუთანხმებლობის ობიექტური მიზეზი.⁶⁸ იმისათვის, რომ მხარეთა შორის ფინანსური დისბალანსის ვითარებაში შეთანხმება კერძო მედიაციის სერვისზე წარუმატებელი არ აღმოჩნდეს, მედიატორმა მხარეებს უნდა შესთავაზოს მოქნილი სამედიაციო ტარიფები და უზრუნველყოს ხარჯებისა და თუ ჰონორარის არათანაბარი განაწილების შესაძლებლობა მედიაციის ფუნდამენტური ღირებულებების შენარჩუნებით.

⁶⁷ *Genn H., Judging Civil Justice, Cambridge University Press, New York, 2010, 111, მითითებულია: ყანდაშვილი ი., მედიაცია (ღავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება), თბ., 2020, 295.*

⁶⁸ იქვე, 295-296.

ამდენად, ხარჯების განაწილების საკითხში მხარეთა ავტონომიის პრინციპის შენარჩუნებისა და მედიაციის ხარჯების განაწილების საკითხის დერეგულირების მოდელის სასარგებლოდ კანონმდებლის არჩევანს სამედიაციო პროცესის ეთიკური მთლიანობის ტვირთი მედიატორზე გადააქვს. მედიატორმა უნდა განსაზღვროს და განაწილოს მომსახურების საფასური და ხარჯები მხარეთა საჭიროებების შესატყვისად, გონივრულად და საქმის ბუნების შესაბამისად,⁶⁹ რათა წაახალისოს კერძო მედიაციაში მხარეთა მონაწილეობა, მეორე მხრივ, მან განსაკუთრებული ძალისხმევით უნდა გაანეიტრალოს ხარჯების/მომსახურების ჰონორარის არათანაბარი განაწილების თანმდევი ეთიკური რისკები.

თუ მედიატორები დაიცავენ ამ პრინციპებს, ისინი მედიაციის პროფესიის მიმართ ნდობის შენარჩუნებას ხელს შეუწყობენ⁷⁰ და კიდევ უფრო გაზრდიან მედიაციისადმი, როგორც მართლმსაჯულებისადმი, ხელმისაწვდომობის⁷¹ შესაძლებლობას დავის ინიცირების ადრეულ ეტაპზე.

6. ეთიკის კოდექსის რეგულატორული ფუნქცია და *de lege ferenda*

ცალკეულ ქვეყანაში არსებობს სამედიაციო მომსახურების ტარიფების განსაზღვრის საჯაროსამართლებრივი, მ/შ სასამარ-

⁶⁹ Fla. r. for Certified & Court-Appointed Mediators 10.090 (d), მითითებულია: *Moberly R.B., Ethical Standards for Courts and Florida's Mandatory Mediation Experiment, Florida State University Law Review, Vol. 21, 1994, 716.*

⁷⁰ იქვე.

⁷¹ დემოკრატიული დავის გადაწყვეტის სისტემებში მართლმსაჯულებისადმი ხელმისაწვდომობა აღარ განიმარტება როგორც მხოლოდენ სასამართლოსადმი შეუზღუდავი ხელმისაწვდომობა. მართლმსაჯულებისადმი ხელმისაწვდომობა დემოკრატიულ მართლმსაჯულებისადმი ხელმისაწვდომობა დემოკრატიულ მართლმსაჯულებისადმი ხელმისაწვდომობას, რომელიც განმტკიცებულია შიდა-სახელმწიფოებრივი დავის გადაწყვეტის ერთიან კონტინუუმში.

თლო მექანიზმებიც, როდესაც სასამართლო ან კანონმდებელი მკაცრ კონტროლს აწესებს, რათა ხარჯები არ გასცდეს გონივრულობისა და სამართლიანობის ფარგლებს.⁷² არსებითია საქართველოში არსებობდეს სამართლიანი სამედიაციო პრაქტიკის დამატებითი დაცვის ისეთი გარანტია, რაც შესაძლებლობას მისცემს მხარეებს მომსახურების საფასურსა და განუღებ ხარჯებთან დაკავშირებული საკითხი მოექცეს მათ ინტერესებში და არ გასცდეს სამართლიანობის საზღვარს. ამასთან, უკეთესი იქნება, თუ ამერიკული მოწესრიგების მაგალითზე დაყრდნობით, კანონმდებელი/მედიატორთა პროფესიული ორგანიზაცია დაარეგულირებს მხარეთა მიერ ხარჯების არათანაბრად გადახდის წესის შეთანხმების შემთხვევაში, მედიატორის მიერ პროცესის წარმოებისას ეთიკური ვალდებულების განსაკუთრებული დაცვისა და მის მიერ გაუთვალისწინებელი ხარჯების⁷³ შესახებ მხარეთა წინასწარი ინფორმირების საკითხს.

ამდენად, ეროვნულ რეგულირების მოდელში (სულ მცირე საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსში), ერთი მხრივ, მნიშვნელოვანია შენარჩუნდეს მხარეთა ავტონომია (მედიაციის ნებაყოფლობითობის პრინციპიდან და სამედიაციო სერვისების მოქნილობის უზრუნველყოფის მიზნიდან გამომდინარე) სამედიაციო ხარჯების განსაზღვრისა და განაწილების პროცესში, თუმცა, მეორე მხრივ, აუცილებელია დადგინდეს ხარჯებისა და ჰონორარის სამართლიანი განაწილების ეთიკური მოთხოვნა. ამასთან, საჭიროა განისაზღვროს ხარჯების/ჰონორარის არათანაბარი განაწილების დასაშვებობა ასეთ პირობებში მედიატორის მიუყვებლობის,

⁷² *ცერცვაძე გ.*, მედიაცია - ღავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 242.

⁷³ მედიატორმა თითოეულ მხარეს ან თითოეული მხარის წარმომადგენელს უნდა მიაწოდოს ჭეშმარიტი და სრული ინფორმაცია ჰონორარის, ხარჯების და ნებისმიერი სხვა ფაქტობრივი ან პოტენციური ხარჯების შესახებ, რომლებიც შეიძლება განუღებ იქნეს მედიაციასთან დაკავშირებით, იხ. *ყანდაშვილი ი.*, მედიაცია (ღავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება), თბ., 2020, 179.

დამოუკიდებლობის, პროცედურული სამართლიანობის განსაკუთრებული დაცვის ვალდებულების აღიარებით.

ყურადღებას იპყრობს მომსახურების საფასურისა და პროცესის ხარჯების ეთიკის კოდექსში რეგულირების ტექნიკის საკითხიც. მედიატორთა არაერთ ეთიკის კოდექსში აღნიშნულ საკითხს დამოუკიდებელი მუხლი ეთმობა მედიაციის ძირეული პრინციპების (თვითგამორკვევის, მიუკერძოებლობის, ინტერესთა კონფლიქტის აკრძალვის, მხარეთა თანასწორობის, კონფიდენციალობის) მონერირების შემდეგ.⁷⁴ საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსში ხარჯების საკითხი წესრიგდება ეთიკის კოდექსის პირველივე მუხლში, მედიატორთა კომპეტენციის, არჩევა-დანიშვნის საკითხებთან ერთად. ეთიკის კოდექსის იურიდიული დიქტომიის თვალსაზრისით, მიზანშეწონილია გაიზარდოს მედიაციის ხარჯების რეგულირების ფარგლები და დამოუკიდებელ მუხლში შესაბამისი ნორმადებულებებით მონესრიგება მიეძღვნას არა მხოლოდ მედიატორის ანაზღაურების წესს, არამედ მედიაციის ხარჯების სამართლიანი განაწილებისა და მოსალოდნელი სავარაუდო ხარჯების შესახებ

⁷⁴ მედიატორთა ქცევის აშშ-ის მოდელური სტანდარტები, Model Standards of Conduct for Mediators, AAA, ABA, ACR, 1994, Revised 2005, Standard VIII, <https://www.mediate.com/articles/model_standards_of_conflict.cfm#Link-Target_141> [11.11.2022]; Office of The Executive Secretary of The Supreme Court of Virginia, Standards of Ethics and Professional Responsibility for Certified Mediators, 2011, L (Fees), <<https://www.vacourts.gov/courtadmin/aoc/djs/programs/drs/mediation/soc.pdf>> [11.11.2022], შეად. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის 1.7 და 1.8. მუხლი, 24/04/2021, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [11.11.2022]; California's Ethical Standards for Mediators, (1620.9), 2003, <<https://www.mediate.com/articles/calmedrules.cfm#:~:text=Rule%201620.&text=For%20mediation%20to%20be%20effective,manner%20that%20merits%20that%20confidence>> [11.11.2022]. Alabama Code Of Ethics For Mediators, (Adopted by Order of the Supreme Court of Alabama, December 14, 1995 and effective on March 1, 1996, including amendments received through June 1, 1997, and May 1, 2022); Codes of Conduct for Mediators in Turkey, prepared by Mediation Department of the Directorate General for Legal Affairs of the Ministry of Justice, revised and adopted by the Mediation Board, <<https://rm.coe.int/codes-of-conduct-for-mediators-in-turkiye/-1680a72d77>> [21.12.2022].

წინასწარი ინფორმირების პრინციპსაც. ხარჯების სამართლიანი განაწილებისა და ამ პროცესში მიუკერძოებლობისა და მხარეთა თანაბრობის დაცვის პრინციპის დამოუკიდებელი მონესრიგება სასურველია განთავსდეს კოდექსის სისტემაში მედიაციის ფუნდამენტური პრინციპების (მიუკერძოებლობა, მხარეთა თანაბარი ჩართულობა, დამოუკიდებლობა და სხვა) განმარტების შემდეგ, მით უფრო რომ ხარჯების/ანაზღაურების არათანაბარი ოდენობით განსაზღვრის დასაშვებობის კოდიფიცირება უნდა მოხდეს მედიატორის მიერ მიუკერძოებლობის, დამოუკიდებლობისა და მხარეთა თანასწორობის განსაკუთრებული დაცვის ვალდებულების აღიარებით.

ხარჯების განაწილების მუხლში სამართლიანობის, თანასწორობის, მედიატორის დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის დაცვის კრიტერიუმების შემოტანა მეტად გაზომვადს გახდის სამართლიანი სამედიაციო პრაქტიკის მიზანს. მხარეს მედიატორისა და პროცესის მიმართ გაუჩენს მეტი დაცულობის შეგრძნებას, გაზრდის და ნაახალისებს მედიაციისადმი მიმართვიანობას, რათა იყოს მეტად თავისუფალი, გამოხატავუნარიანი და ჰქონდეს განცდა, რომ შეთანხმებისკენ მიმავალი გზა იქნება მეტად ხარისხიანი და პროცედურული სამართლიანობის უზრუნველმყოფი.

7. დასკვნა

ქართული კანონმდებლობა მედიაციის ანაზღაურების რეგულირების სფეროში ეფუძნება იმ მინიმალურ სტანდარტებს, რაც ასახულია ევროკავშირის კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში, თუმცა მიზანშეწონილია, რომ საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის რეგულირება მედიაციის პროცესში მომსახურების საფასურისა და ხარჯების განაწილების საკითხში მეტად დაუახლოვდეს ამერიკულ რეგულატორულ სტანდარტს. ეს საკითხი მნიშვნელოვანია იმდენად, რამდენადაც ხარჯების საკითხების მოქნილი და ამავდროულად ეფექტიანი რეგულირება მედიაციის ინიცირების ხელშემწყობ მძლავრ მექანიზმად იქცევა. ანაზღაურების სისტემის

ეფექტიანი და ეთიკური ფუნქციონირების გარეშე მედიაციის მექანიზმის წარმატებული ფუნქციონირება გამოირიცხვება.⁷⁵

მედიაციამ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითზე წარმატებით დაამტკიცა, რომ ის წარმოადგენს დავის გადაწყვეტის ეფექტიან საშუალებას და ობიექტურად იმკვიდრებს თავს როგორც ერთ-ერთი ყველაზე მოთხოვნადი დავის გადაწყვეტის პროცესი, რითაც კიდევ ერთხელ ამართლებს ლორდი ფილიპსის⁷⁶ სიტყვებს, რომ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების განვითარებას ალტერნატივა არ გააჩნია⁷⁷ და მოკრძალებით შეიძლება აღნიშნული მოსაზრების იმ კუთხით განვრცობა, რომ ნებისმიერი სწორად დაგეგმილი და გააზრებული რეფორმა, რომელიც, ერთი მხრივ, ეყრდნობა დაგროვილ საერთაშორისო გამოცდილებას, ხოლო, მეორე მხრივ, ასახავს ეროვნულ დონეზე არსებული საჭიროებების სწორ შემეცნებას, განწირულია წარმატებისთვის“.⁷⁸

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, 22/06/2021.
2. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“ მედიატორთა ეთიკის კოდექსი, 24/04/2021.
3. თორდია ვ., მედიაცია საქართველოში და მისი განვითარების პერსპექტივები, მოსამართლეთა საქმიანობის შეფასება, სასამართლო მედიაცია და არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება, თბ., 2017,

⁷⁵ იხ. ცერცვაძე ვ., მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 242, შემდგომი მითითებებით.

⁷⁶ Lord Nicholas Phillips, ინგლისისა და უელსის სასამართლოების თავმჯდომარე, მითითებულია: ნულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, თბ., 2016, 7.

⁷⁷ Blackshaw I.S., TMC Asser Instituut (La Haye), Sport, Mediation and Arbitration, T.M.C. Asser Press, Hague, 2009, 241, მითითებულია: იქვე.

⁷⁸ ყანდაშვილი ი., მედიაცია: ეფექტიანი და ხარისხიანი მართლმსაჯულების შექმნის გარანტი, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №2 (66) 2020, 29.

- 62, <<https://rm.coe.int/mosamartleta-saqmianobis-shefaseba-for-web/168-0788227>> [11.11.2022].
4. ლეონიძე ი., სოციალური ფუნქციის გამონვევები მედიაციის ცალკეულ ეტაპზე და პიროვნული სულისკვეთება მხარეთა შეთანხმების კადრს მიღმა, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - წელიწდეული 2020“, თსუ-ის გამომცემლობა, სპეციალური გამოცემა, 2020, 47.
  5. ორჯონიკიძე ე., მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 10.
  6. ოსტერმილერი ბ. მ., სვენსონი დ. რ., დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებები საქართველოში, თბ., 2014, 121, 125, 143, 282.
  7. ყანდაშვილი ი., მედიაცია (დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება), თბ., 2020, 25, 31, 71-72, 179, 185-187, 274, 295-298, 301.
  8. ყანდაშვილი ი., მედიაცია: საადვოკატო საქმიანობის განხორციელების ახალი არეალი, ჟურნ. „ჩემი ადვოკატი“, №4, 2020, 10.
  9. ყანდაშვილი ი., მედიაცია: ეფექტიანი და ხარისხიანი მართლმსაჯულების შექმნის გარანტი, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №2 (66) 2020, 29.
  10. ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, თბ., 2018, 15-16.
  11. ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვეობის საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწდეული 2016“, 15, <<https://adryearbook.tsu.ge/index.php/ADR/article/view/3025/3220>> [21.12.2022].
  12. ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 46-47, <<https://jlaw.tsu.ge/index.php/JLaw/article/view/1857>> [21.12.2022].
  13. ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, ჟურნ. „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 33, 37, <<https://jlaw.tsu.ge/index.php/JLaw/article/view/1803>> [21.12.2022].
  14. ცერცვაძე გ., მედიაცია - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბ., 2010, 35, 39, 42, 68, 77, 84, 110, 149, 168, 224, 229-230, 242-243, 246.

15. ცერცვაძე გ. (რედ.), არევაძე მ., ვასაძე ე., თვაური რ., ივანიძე გ., მახაური პ., ყიფიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბლაძე ბ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, თბ., 2013, 32.
16. ნულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, თბ., 2016, 7.
17. Model Standards of Conduct for Mediators, AAA, ABA, ACR, 1994, Revised 2005.
18. European Code of Conduct for Mediators, 2004.
19. CPR Georgetown Commission on Ethics and Standards in ADR - Model Rule for the Lawyer as Third Party Neutral, 2002, (revised - 2004), <<http://www.cpradr.org/RulesCaseServices/CPRRules/ModelRulefortheLawyerasThird-PartyNeutral.aspx>> [21.12.2022].
20. Supreme Court of Texas Ethical Standards for Mediators, 2011.
21. Standards of Ethics and Professional Responsibility for Certified Mediators, Office of the Executive Secretary of The Supreme Court of Virginia, 2011.
22. Florida Rules for Certified and Court-Appointed Mediators, 2013.
23. California's Ethical Standards for Mediators, 2003.
24. Alabama Code of Ethics for Mediators, Adopted 14/12/1995 effective on March 1, 1996, revised 01/06/1997, 01/05/2022).
25. Codes of Conduct for Mediators in Turkey, prepared by Mediation Department of the Directorate General for Legal Affairs of the Ministry of Justice, revised and adopted by the Mediation Board, <<https://rm-coe.int/codes-of-conduct-for-mediators-in-turkiye/1680a72d77>> [21.12.2022].
26. Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation, Law Reform Commission, 2010, 52, <https://www.lawreform.ie/_fileupload/reports/r98-adr.pdf> [11.11.2022].
27. *Brown S., Cervenak Ch., Fairman D.*, Alternative Dispute Resolution Practitioners Guide, 13, <<https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/-1868/200sbe.pdf>> [11.11.2022].
28. *Hopt K.J., Steffek F.*, Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 268.
29. Mediation and Dialogue Facilitation in the OSCE, Reference Guide, OSCE Conflict Prevention Centre, 2014, 7.

30. Mediator Standards Board, National Mediator Accreditation Standards, Professional Standards and Ethics, Australian Center for Justice Innovation, 7-1, 2015, 14.
31. *Patil A. R.*, Consumer Handbook on Mediation (FAQ), 2021, 18-19.
32. *Moberly R. B.*, Ethical Standards for Court-Appointed Mediators and Florida's Mandatory Mediation Experiment, Florida State University Law Review, Vol. 21, 1994, 716, <<https://ir.law.fsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1541&context=lr>> [21.12.2022].
33. *Şimşek N. S., Bölten K.*, Mediation as a Charming Dispute Resolution Mechanism, 4, <<https://www.gsg hukuk.com/en/publications-bulletins/articles/mediation-as-a-charming-dispute-resolution-mechanism-gsg.pdf>> [11.11.2022].